

ТЕТЯНА ЄФИМЕНКО: КРИЗИ НЕСУТЬ У СОБІ НОВІ ШАНСИ

Президент Академії фінансового управління про розвиток державних банків та ефективність держфінансів*

Тетяна Єфименко – экс-заступник Міністра фінансів України і президент Академії фінансового управління, у якій аналізуються перспективи та напрями розвитку фінансового сектору України. І хоча більшість таких рішень сьогодні продиктована залежністю від угод із міжнародними фінансовими донорами, українська фінансова думка збирається в стінах Академії. “Forbes” зустрівся з Тетяною Єфименко в період активного обговорення стратегії розвитку держбанків в Україні. Саме в Академії провідними банкірами українських і закордонних банків, держбанками, представниками Національного банку України та Мінфіну було сформовано рекомендації для уряду щодо майбутнього розвитку держбанків. В інтерв’ю Тетяна Єфименко розповіла про те, яку роль мають відігравати державні банки в економіці країни, та про стратегію розвитку всього фінансового сектору країни.

Ключові слова: банки, фінанси, державні активи, Мінфін, фінансова криза.

Тетяна Єфименко — член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, президент ДННУ “Академія фінансового управління”

Фото Олександра Козаченка для “Forbes Україна”

ТАТЬЯНА ЕФИМЕНКО: КРИЗИСЫ НЕСУТ В СЕБЕ НОВЫЕ ШАНСЫ

Президент Академии финансового управления о развитии государственных банков и эффективности госфинансов

Татьяна Ефименко – экс-заместитель Министра финансов Украины и президент Академии финансового управления, в которой анализируются перспективы и направления развития финансового сектора Украины. И хотя большинство таких решений сегодня продиктованы зависимостью от соглашений с международными финансовыми донорами, украинская финансовая мысль собирается в стенах Академии. “Forbes” встретился с Татьяной Ефименко в период активного обсуждения стратегии развития госбанков в Украине. Именно в Академии ведущими банкирами украинских и зарубежных банков, госбанками, представителями Национального банка Украины и Минфина были сформированы рекомендации для правительства относительно будущего развития госбанков.

* Интерв’ю Маргарити Ормоцадзе для журналу «Forbes Україна» (http://forbes.ua/ua/business/1_404_964-tetyana-efimenko-krizi-nesut-u-sobi-novi-shansi).

В інтерв'ю Тетяна Ефименко розказала о том, какую роль должны играть государственные банки в экономике страны, и о стратегии развития всего финансового сектора страны.

Ключевые слова: банки, финансы, государственные активы, Минфин, финансовый кризис.

TETIANA IEFIMENKO: CRISES ENTAIL NEW OPPORTUNITIES

President of the Academy of Financial Management on the development of state banks and the effectiveness of public finance

Tetiana Iefimenko – former Deputy Minister of Finance of Ukraine and President of the Academy of Financial Management, where the prospects and directions of development of the financial sector of Ukraine are an object of analysis. While the majority of such decisions today are dictated by dependence on agreements with international financial donors, the Ukrainian financial thought is forming within the Academy. Forbes met Tetiana Iefimenko during an active discussion of the strategy of state-owned banks development in Ukraine. The Academy is such a place where leading bankers of Ukrainian and foreign banks, state-owned banks, representatives of the National Bank of Ukraine and the Ministry of Finance have formed recommendations for the government concerning the future development of state-owned banks. In the interview Tetiana Iefimenko spoke about the role that state banks should play in the economy, and the strategy of the financial sector development.

Keywords: finance, state-owned assets, Ministry of Finance, financial crisis.

JEL classification: G01, G18, G20.

– У 2008—2009 роках, під час фінансової кризи, держава націоналізувала низку банків, наростивши свою частку у фінансовому секторі. Уже тоді критики говорили, що держбанки не можуть бути ефективними – бо чиновники не можуть бути такими ж успішними, як приватні управлінці. Зараз роль державних банків підвищується. Будь ласка, розкажіть, як Ви оцінюєте збільшення ролі і впливу держбанків у контексті ризиків стагнації української економіки, враховуючи глобальні тенденції у фінансовій сфері?

– В останнє десятиліття в центрі уваги світової громадськості знаходяться проблеми невизначеності у фінансовому секторі. Розвиток національної та міжнародної економіки відбувається циклічно. Амплітуда коливань істотно зросла в період глобальної рецесії 2007—2010 років. Це започаткувало дискусії про інструменти антикризового державного регулювання.

Сучасне розуміння ринкової економіки виходить із концептуальних положень про наявність провалів ринку і провалів держави, так званих market failures і government failures.

В інституті надання гарантій для приватних інвесторів відомо, що міжнародні організації, виділяючи кошти, насамперед прагнуть мати справу з державою, і вже потім – з малим та середнім бізнесом. Залишається вибрати життєздатні держбанки, яким можна надавати такі ресурси для подальшого кредитування комерційних організацій.

Це – основи державного регулювання, викладені в працях Джона Кейнса, нобелівських лауреатів Джозефа Стігліца та Пола Кругмана, інших відомих

економістів. Фінансово здорові і стійкі держбанки зміцнюють банківську систему, сприяють довірі населення до неї й до держави в цілому.

Чи можливо мотивувати державного чиновника на успішне управління бізнесом? За статусом він не повинен цим займатися. Але мова може йти про стимули для найманих ризик-менеджерів господарюючих суб'єктів державної форми власності.

Чи достатньо ефективно уряд у той чи інший період використовує свої можливості? Зайве, неправильне, запізніле чи просто неграмотне втручання в ринкові механізми не обіцяє нічого хорошого. Важелі державного регулювання необхідно використовувати для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, вдосконалення її соціальної сфери. Саме на це спрямовані нещодавно прийняті ООН Цілі Сталого Розвитку на період до 2030 року.

У багатьох країнах державні банки брали і беруть активну участь у фінансуванні загальнонаціональних довгострокових програм. Комерційний банк може дозволити собі спонсорство в межах якогось відсотка від свого прибутку, виділити бюджет на навчання персоналу, але не завжди здатний нести тягар витрат на науково-дослідні, освітні чи інфраструктурні проекти.

Тому я вважаю, що по відношенню до результативності держбанків не можна застосовувати тільки ті критерії, за якими оцінюються комерційні банки — прибутковість, якість активів і т. д. Треба враховувати їх внесок у вирішення поставлених завдань із виконання державою своїх конституційних обов'язків, включаючи підтримку стійкості державних фінансів, фінансового сектору та економіки в цілому.

– Критики політики посилення ролі держбанків звертають увагу на ризик високого рівня корупції у державному секторі. І в окремих ситуаціях держбанки через цей рівень корупції можуть розглядатися як приватні корпорації, що працюють на користь певного приватного капіталу...

– В обстановці тотальної недовіри повноцінний розвиток держбанків може ускладнюватись. Адже прийняття рішень у державній сфері пов'язане не тільки з ризиком корупції, а й із політичними інтересами, які впливають на ефективність управління. Слід звернути увагу на висновки спеціальної національної комісії з розслідування причин фінансово-економічної кризи в США, опубліковані в 2011 році. На думку авторитетних учених і фахівців, багатьох негативних процесів у світовій господарській системі можна було уникнути.

Представники державних регуляторів, яким було довірено управляти відповідними інститутами, вкрай пасивно реагували на загрози нестабільності фінансової системи.

У звіті комісії зазначено, що державні діячі багато в чому проігнорували попередження про необхідність використання більш жорстких критеріїв оцінки ризиків у фінансовому секторі.

Водночас у регуляторів було достатньо повноважень для захисту фінансової системи. Однак мали місце системні порушення звітності та етики, в безпрецедентних розмірах було збільшено видатки на лобювання, політичну підтримку окремих осіб, виборчих кампаній тощо. Рішення уряду щодо управління головними фінансовими інститутами під час кризи не були послідовними.

Представники державних регуляторів, яким було довірено управляти відповідними інститутами, вкрай пасивно реагували на загрози нестабільності фінансової системи. Тобто абсолютно очевидно, що прийняття рішень у державній сфері пов'язане не тільки з корупцією, а й із багатьма загальнополітичними обставинами, що надзвичайно важливо для прогнозування ситуації і в нашій країні. В умовах політичної нестабільності критика держорганів може виходити з кон'юнктурного принципу "покарання невинних і нагородження непричетних".

– Що Ви розумієте під стабільною політичною ситуацією?

– Політична стабільність пов'язана із зовнішніми і внутрішніми факторами. Україна офіційно визнала агресором сусідню країну, яка донедавна була ключовим партнером у зовнішньоекономічній діяльності, але анексувала частину нашої території, другий рік тліє військовий конфлікт на Сході. Неприпустимо в таких умовах розхитувати ситуацію всередині країни. Це просто унеможливить швидкий вихід із фінансової кризи. Політики, котрі закликають до конфронтації, не пропонуючи нічого конкретного для вирішення проблем, можуть завести суспільство в глухий кут. Протестні рухи за своєю природою є оновлюючою суспільною силою, але у випадку абсолютизації можуть призвести до хаосу, якщо не будуть конструктивними.

Серед об'єктивних причин нестабільності слід назвати занадто коротку тривалість політичних циклів у нашій країні протягом усього періоду незалежності. Минає два-три роки, і щоразу оголошується помилковим усе, що відбувалося раніше. Такі елементи "совковості" не сприяють поступальному розвитку, ми рухаємося ривками, з неприпустимими затримками та повторенням помилок.

– Найрозвинутіші економіки світу живуть у стані політичних змін, постійні протести проходять у США і Європі, і часто жорсткіші, ніж в Україні.

– Так, але там сильна державна система підтримує владні контрольні повноваження на всіх рівнях. Є формальний і неформальний інституційний запас міцності, який дозволяє ефективно демпфувати загрози, хоча останнім часом протестні рухи набули значних масштабів навіть у соціально та економічно благополучних регіонах світу.

– Україна не має часу на формування такого запасу...

– Запас міцності вичерпується, але процеси його якісної зміни й оновлення йдуть паралельно. Україна перебуває у стані підвищеної загрози фінансової, економічної та політичної нестабільності. Це не сприяє зростанню довіри до держави з боку як кредиторів, так і населення.

Розглядаючи в даному контексті проблеми державних банків, слід зазначити, що керівники, які отримують певні повноваження від держави на проведення стабілізаційних заходів, повинні бути суворо підзвітні кваліфікованим наглядовим радам.

Якщо говорити про інститут надання гарантій для приватних інвесторів, то відомо, що міжнародні організації, виділяючи кошти, насамперед прагнуть мати справу з державою і вже потім — з малим та середнім бізнесом. Залишається вибрати життєздатні держбанки, яким можна надавати такі ресурси для подальшого кредитування комерційних організацій.

– МВФ допускає часті зміни урядів і взагалі не розглядає зміну уряду як ключовий фактор, який повинен істотно впливати на економіку.

– Ми зараз активно співпрацюємо з такою ж академічною установою в Нідерландах при Міністерстві фінансів, як і наша Академія фінансового управління. Голландські експерти дійшли висновку, що з метою мінімізації ризиків економіка повинна залишатися “священною коровою” для всіх учасників політичного процесу.

У Нідерландах після Другої світової війни створили незалежну фіскальну раду — Центральне бюро планування, яке в рамках своїх повноважень також аналізує партійні програми. Вважається неетичним і неприйнятним, якщо політики пропонують економічні стратегії, що не пройшли професійну експертизу фіскальної ради. Аналогічна практика існує в багатьох розвинутих країнах.

Я думаю, що Україна дозріває для цього. Таким чином можна буде уникнути впливу непрофесіоналізму й популізму на прийняття політико-економічних рішень.

– У фінансовому секторі з’явилося багато безробітних, особливо після краху низки великих банків. На вашу думку, що може бути моральною підтримкою для цих людей?

– Держава повинна сповідувати еволюційний шлях розвитку, що багато в чому обумовлюється розвитком людського капіталу. Потрібні технологічні та управлінські інновації, про які писав відомий теоретик підприємництва Йозеф Шумпетер.

Кризи несуть у собі нові шанси як для “творчого руйнування” віджилих структур, так і для інновацій, самореалізації. Досить згадати “східних тигрів” – Південну Корею, Сінгапур та ін. Багато людей в умовах нестабільності освоюють нову професію, самореалізуються в бізнесі, творчості.

Держава повинна брати участь у процесі адаптації своїх громадян до умов невизначеності — надавати податкові пільги, матеріально підтримувати охочих вчитися та підвищувати кваліфікацію, проявляти себе у підприємстві та самозайнятості, особливо в нових сферах інформаційної економіки.